

Українських Січових Стрільців. При У. С. С. служив до 1916 р., доки не захорів і не вернув додому. Тут завдяки заходам сокальського старости-українця Гужковського дістався на службу до залізниці. Та прийшов розвал Росії, а на її звалищах почала творитися Українська Держава.

1918 р. — коли почалася організація Української Армії, він покидає службу при залізниці і вступає в ряди рідного війська. Листопадовий переворот в Галичині — застав його на Придніпрянській Україні. При кінці січня 1919. О. Мацькевич, як хорунжий — здається Січових Стрільців — приїхав до Будинина на відпустку. Але бої у вужчій його батьківщині велять йому стати в ряди У. Г. А.

Хор. О. Мацькевич згинув в першому бою, що в нім брав участь, як член У. Г. А. дня 8. лютого 1919. прощаний ворожою кулею між хатами Заболоття, передмістя Белза.

Поховано його на міському цвинтарі в Белзі з 77 невідомими старшинами, підстаршинами і стрільцями У. Г. А., що згинув в боях за Белз в лютому 1919 р.

Четар У. Г. А. Кантор Теодор, ур. 29. IX. 1896 р. в Себечеві пов. Сокаль (Белзчина), поляг в червні 1919 р. в т. зв. чортківській офензиві, в селі Почапах коло Золочева.

Літом 1935 року заходом і коштом Філії Товариства Охорони Воєнних Могил в Белзі їх гроби оправлено на зразок стрілецьких гробів на янівському цвинтарі у Львові.

Ще про юнацьку школу

Написав: Микола Андрусак.

В поправках полк. В. Євтимовича¹⁾ до нарисів сотника Миколи Мироновича про юнацьку школу Армії УНР²⁾ читаємо між іншим таке:

В липні, по переході Школи з Винниці до Кам'янця, полковника Пучківського ..., захорували — для тодішнього уряду він був занадто... військовий і замало „демократичний“. На його місце призначений був отаман Микола Шаповал³⁾. Наведені відомості полковника Євтимовича про зміну начальників юнацької школи та його міркування про причини усунення полковника Пучківського спонукають мене написати до цих його рядків мале спростування.

Я опинився в юнацькій школі Армії УНР після ліквідації УГА і був юнаком від останніх днів травня до кінця листопада 1920 р.³⁾ До юнацької школи прибув я у Винницю, куди її перенесено з Кам'янця; але вона й надалі звалась „Кам'янецькою Пішою Юнацькою Школою“. Ця назва залишилася на печатках команди школи навіть тоді, коли сформовано кінну й гарматню сотні, отже юнацька школа перестала бути тільки пішою.

Полковник (опісля генерал) Микола Шаповал перебрав від полковника Пучківського провід над школою не після переходу школи з Винниці знов до

Кам'янця, але з кінцем побуту школи в Яслі. Попри те можуть наведені рядки із статті полк. Євтимовича вмовити в читача, що полк. Пучківський був „занадто військовий“, а ген. Шаповал „демократичний“.

Не думаю відмовляти ніяких прикмет полк. Пучківському, але кожний юнак може тільки згадувати його як добрягу; скільки разів відбирав він рапорт від старшини, що переводив військові справи з відділом юнаків, усе запитував: „Чи вже відпочивали?“ Після одержання заперечуючої відповіді говорив старшині: „Дайте юнакам відпочити“. Юнаки привикли до того і як тільки наближався до вправляючого відділу полк. Пучківський, кожний юнак міг сподіватися перерви у вправах і в цьому пророцтві не заводився.

Генерал Шаповал та його помічник полковник Трутенко далеко більше були „військовими“ з вигляду й духа. Попри військовий вишкіл старався ген. Шаповал піднести у юнаків їхній рівень національно-політичного світогляду. В часі побуту юнацької школи в Станиславові виголосив він кілька викладів на тему українського державного будівництва. В них підкреслював він між іншим неможливість збудування української держави без співучасті галичан, які є нацією — говорив він — скристалізованою в західньо-європейському значінні та мають кадри національно-свідомої інтелігенції. Тому — на його думку — хибною є політика того українського уряду, що зрікається навіть хвилю Галичини. „Ми можемо — говорив ген. Шаповал — зрестися на якийсь час Волині, Чернігівщини і це нам не перешкодить у будованні української держави, але без Галичини ми української

¹⁾ До історії кам'янецької спільної юнацької школи, ЛЧК, Р. VIII, 1936, ч. 4, с. 4—6.

²⁾ Спільна військова юнацька школа, ЛЧК, Р. VIII, 1936, ч. 2, с. 3—5.

³⁾ Пор. „В Юнацькій школі“, ЛЧК, Р. III, 1931, ч. 10, с. 18—20 та „Останній відступ“, ЛЧК, Р. II, 1930, ч. 12, с. 7—8.

держави не збудуємо". Так говорив ген. Шаповал у часі, коли деякі придніпрянські діячі не ставились прихильно до галичан з приводу трагічного розриву між У. Г. А. і придніпрянською армією в листопаді 1919 р. Тим виказав ген. Шаповал кращий політичний орієнтаційний змісл від тих наших політиків, що не доцінювали важливої ролі Галичини в українському державному будівництві.

Сміло можна твердити, що ген. Шаповал, відо-

мий також як український громадський діяч (правда, в громадському житті стояв він в тіні свого брата Микити), більше надавався на команданта юнацької школи, ніж полковник Пучківський. Ще перед російською революцією 1917 р. Микола Шаповал працював над національним освідомленням своїх земляків — полонених російської армії в таборі Раштат у Німеччині, а в 1918 р. був командантом 1-го полку „Синьожупанників“.

В Іваничах

Написав б. булавний У. Г. А. Семен Гоманюк.

I.

Було то в зимі 1919. року. На фронті стояли проти себе, два противники. Всіх, хто був здібний, покликали під зброю. Молодші були на фронті, а старші повнили службу міліції по селах і містах. Не минула черга і наймолодших. Сокальська V. бригада оголошує у своїм повіті, в половині лютого побір новобранців, 18 і 19-цять літніх хлопців, тільки української народности. Всіх здібних до військової служби зараз задержано і створено одну сотню.

Сотенним командантом був четар Хмара. Четовими інструкторами були колишні підстаршини австр. армії. Сотня зпочатку стояла в учительській семінарії, при вул. Тартаківській, а опісля у виділовій школі. Сотня найбільше вправляла за містом на оболоню. Настрій стрільців був бадьорий. Ішли на вправи та із вправ, завжди із співом.

В місяці березні, на приказ бригад. команди сотня відходить на залізничий двірець у Сокалі, там вагонується і відїздить до Радехова. Розміщується в місті в одній школі. В Радехові сотню поділили на три частини і надали назву куріня. Курінним команд. був поручник Яворський. Сотенними командантами були бунчужні Чорний, Мудрий і Марцишин. Як каже пословиця: наука не йде в ліс. Курінь хоч по недовгім вишколі, так вправно робив вправи крісами, якби не новобранці, а справжні старі вояки.

Олекса Шевчук уродився в 1882 р. в Ульвівку, пов. Сокаль. Гімназію кінчив у Львові і тут записався на правничий факультет. Після активних виступів українського студентства на львівському університеті у звязку з домаганням Українського Університету — студював медицину в Празі, Відні і Берліні.

Підчас світової війни служив в австрійській армії.

Після листопадового перевороту, коли в половині листопада 1918 р. почав організуватися в Белзі „Запасний кіш“, О. Шевчук обняв обовязки лікаря в шпиталі, зорганізованим при Коші. Підчас перегляду мужчин в Белзі обовязаних до військової служби— входив у склад комісії, де входив ще представник Українського Комісаріяту в Белзі і один зі старшин Коша.

Перегляд відбувався в домі польського „Сокола“ в грудні 1918 р. або в січні 1919 р.

Що з ним опісля сталося, нині ніхто не може сказати.

Курінна команда стояла в дворі за містом. Переходили дні за днями, на дворі теплішало, зближалась весна. Курінь зі школи вибирається до бараків, котрі були за містом. Стрільці ходили на вправи і дальше від міста, та робили службу в місті. Минула зима, настала вже весна. Прийшли Великодні Свята. Перший день Свят стрільці святкували в Радехові. Українці міста Радехова не забули за своїх молодих вояків, придбали дещо і для них. При роздаванню обіду сотням, роздавали і паску, яку зложило місто. В стрільців вдоволення і веселість на лицях. Всі вони як наймолодші вояки Української Галицької Армії, святкували перший Великдень.

